

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 22/2004 vp

Hallituksen esitys laeiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain sekä elatusturvalain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2004 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmis-televasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain sekä elatusturvalain muuttamisesta (HE 162/2004 vp).

Lakialoitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä seuraavat aloitteet:

- lakialoitteen laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (LA 96/2003 vp — Merikukka Forsius /vihr ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 9 päivänä lokakuuta 2003,
- lakialoitteen laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (LA 162/2003 vp — Leena

- Rauhala /kd), joka on lähetetty valiokuntaan 18 päivänä helmikuuta 2004 ja
- lakialoitteen laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta (LA 98/2004 vp — Päivi Räsänen /kd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 7 päivänä lokakuuta 2004.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Eeva Kangasniemi, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Johanna Koivisto, oikeusministeriö
- etuuspäällikkö Suvi Onninen, Kansaneläkelaitos
- neuvotteleva lakimies Sami Uotinen ja erityisasiantuntija Anna-Maija Haliseva-Lahtinen, Suomen Kuntaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lakia sekä elatusturvalakia siten, että niissä säädetään etuuksien toimeenpanosta ja rahoituksesta EU:n sosiaaliturva-asetuksen mukaisissa tilanteissa.

Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin sisällytettäisiin säännökset kotihoidon tuen hoitorahan ja hoitolisän maksamisesta tilanteissa, joissa EU- tai ETA-maassa taikka Sveitsissä asuvalla lapsella on oikeus etuuteen Suomesta sosiaaliturva-asetuksen perusteella. Kansaneläkelaitos toimeenpanisi kotihoidon tuen ulkomaille maksamisen ja vastaisi

toimeenpanosta aiheutuvista kustannuksista. Valtio rahoittaisi tuen niissä tapauksissa, joissa lapsi ei tosiasiassa asu Suomessa.

Elatusturvalain osalta ehdotetaan elatustuen toimeenpanon keskittämistä yhteen kuntaan tilanteissa, joissa lapsella ei ole kotikuntaa Suomessa, mutta hänellä on oikeus sosiaaliturva-asetuksen perusteella elatustukeen Suomesta. Sosiaali- ja terveysministeriö tekisi toimeenpanosta toimeksiantosopimuksen kunnan kanssa. Valtio vastaisi kokonaisuudessaan muihin EU-tai ETA-maihin maksettavien tukien rahoituksesta ja toimeenpanon kustannuksista. Valtio korvaisi toimeksiantosopimuksen tehneelle kunnalle myös kustannukset, jotka aiheutuvat asetuksen soveltamiseen liittyvän asiantuntemuksen ylläpitämisestä ja muiden kuntien neuvonnasta.

Lisäksi elatusturvalakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös sosiaaliturva-asetuksen mukaisessa etuuksien yhteensovittamisessa tarvittavien tietojen luovuttamisesta Kansaneläkelaitokselle.

Elatustuen osalta kyse olisi todennäköisesti noin kahden vuoden väliaikaisjärjestelystä, sillä uudistetun sosiaaliturva-asetuksen tullessa voimaan arviolta vuonna 2007 elatustuki poistuu sen soveltamisalasta.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lakia siten, että perheen yhdestä alle kolmivuotiaasta lapsesta maksettavan kotihoidon tuen hoitorahan määrä korotettaisiin nykyisestä

252,28 eurosta 294,28 euroon kalenterikuukaudessa ja yksityisen hoidon tuen hoitorahan määrä korotettaisiin nykyisestä 117,73 eurosta 137,33 euroon.

Lisäksi ehdotetaan lisättäväksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin säännökset hoitolisän määrän vuositarkistuksesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 2005 alusta. Esitys liittyy valtion vuoden 2005 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 96/2003 vp ehdotetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lain 4 §:n muuttamista siten, että kotihoidon tukea korotetaan 33 eurolla kultakin lapselta.

Lakialoitteessa LA 162/2003 vp ehdotetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lain 4 §:n muuttamista siten, että kotihoidon tuen hoitoraha maksetaan kaikista kerralla syntyneistä lapsista täysimääräisenä.

Lakialoitteessa LA 98/2004 vp ehdotetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lain 4 §:n muuttamista siten, että perheen yhdestä alle kolmivuotiaasta lapsesta maksettavan kotihoidon tuen hoitorahan määrä korotettaisiin nykyisestä 252,28 eurosta 327,28 euroon kalenterikuukaudessa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Hallituksen esittämät kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen korotukset parantavat lapsiperheiden mahdollisuuksia valita perheen tilanteen ja lasten tarpeiden kannalta sopivin tapa lapsensa hoidon järjestämiseksi. Tasokorotus hyödyt-

tää kaikkia niitä lapsiperheitä, jotka ovat valinneet kunnan järjestämän päivähoiton vaihtoehtona alle 3-vuotiaan lapsen kotona hoitamisen tai alle kouluikäisen lapsen kohdalla yksityisen hoidon. Kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen korottaminen on yksi niistä toimituksista, joilla pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelman mukaan lapsiperheiden taloudellista asemaa parannetaan. Kuluvan vuoden alusta toteutettu lapsilisän korotus sekä ensi vuoden alusta voimaan tulevaksi ehdotettu äitiys- ja vanhempainpäivära-

hojen korotus yhdessä nyt käsiteltävänä olevan ehdotuksen kanssa parantavat lapsiperheiden taloudellista tilannetta ja vähentävät köyhyysrisiä.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset, jotka koskevat kotihoidon tuen ja elatustuen toimeenpanoa ovat välttämättömiä Euroopan unionin sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen 1408/71 johdosta. EY-tuomioistuimen ratkaisun mukaan kotihoidon tuki on sellainen asetuksessa tarkoitettu perhe-etuus, joka on maksettava myös tukeen oikeutetulle muualla kuin Suomessa asuvalle lapselle. Valiokunta toteaa, että ehdotettu malli, jonka mukaan ulkomaille maksettavien etuuskien rahoittamisesta vastaa valtio, on perusteltu, koska useimmissa tapauksissa ulkomaille asuvalla perheellä ei ole Suomessa kotikuntalain mukaista kotikuntaa.

Käsitellessään EU:n sosiaaliturva-asetuksen uudistusta valiokunta on korostanut, että Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvajärjestelmän kannalta velvollisuus maksaa etuuksia ulkomaille muodostaa kotimaisessa lainsäädännössä huomioon otettavan näkökohdan. Kotihoi-

don tukea on toistaiseksi jouduttu maksamaan ulkomaille melko vähän. Valiokunta pitää kuitenkin tarpeellisena, että etuusjärjestelmän kehittämässä myös jatkossa otetaan huomioon etuuden eksportoitavuuteen liittyvät näkökohdat.

Lakialoitteet

Valiokunta on hyväksynyt lakiehdotukset lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain sekä elatusturvalain muuttamisesta hallituksen esityksen mukaisina. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoitteet on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystoimi ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina ja

että lakialoitteet LA 96/2003 vp, LA 162/2003 vp ja LA 98/2004 vp hylätään.

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Valto Koski /sd
vpj. Eero Akaan-Penttilä /kok
jäs. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löfv /r
Riikka Moilanen-Savolainen /kesk
Aila Paloniemi /kesk

Leena Rauhala /kd
Arto Seppälä /sd
Osmo Soininvaara /vihr
Tapani Tölli /kesk
Raija Vahasalo /kok
Erkki Virtanen /vas
Tuula Väättäinen /sd
vjäs. Terhi Peltokorpi /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lakia muutettavaksi siten, että perheen yhdestä alle kolmivuotiaasta lapsesta maksettavan kotihoidon tuen hoitorahan määrä korotettaisiin nykyisestä 252,28 eurosta 294,28 euroon kalenterikuukaudessa ja yksityisen hoidon tuen hoitorahan määrä korotettaisiin nykyisestä 117,73 eurosta 137,33 euroon. Tämä korotus ei kuitenkaan vielä korvaa 1990-luvulla tehtyä suurta leikkausta, eikä se siksi ole riittävä.

Lasten kotihoidon tuki tulisi palauttaa lamaa edeltäneelle tasolle, jotta se olisi vanhemmille taloudellisesti nykyistä todellisempi vaihtoehto lasten hoidon järjestämiseksi. Siksi esitämme, että kotihoidon tuen hoitorahan määrää korotetaan nykyisestä 75 eurolla siten, että se olisi nykyisen 252,28 euron sijaan 327,28 euroa.

Yli 40 prosenttia päiväkotilasten vanhemmista haluaisi jäädä kotiin hoitamaan lapsiaan, jos se olisi taloudellisesti mahdollista. Yhteiskunnan tukitoimista tärkeimpinä pidetään edelleen joustavaan työaikaan ja kotihoidon tukeen liittyviä toimia. Lasten kotihoidon tuen tarkoituksena on ollut antaa perheille mahdollisuus jäädä hoitamaan alle 3-vuotiasta lasta kotiin. Lapsiperheet ovat erilaisista perhepoliittisista etuuksista kuitenkin tyytymättömiä kotihoidon tuen heikkoon tasoon. Perheille tulee taata todellinen mahdollisuus valita omaan elämäntilanteeseensa sopiva tapa hoitaa alle kouluikäistä lastaan. Nykyisentasoiset perhepoliittiset etuudet eivät tue vanhemmuutta ja kotien hoivatyötä.

Kaikkein huonoimmassa taloudellisessa asemassa ovat monilapsiset perheet. Köyhyyden syntymistä lapsiperheissä tulee eri toimin ehkäistä, jotta samalla myös syrjäytymistä voidaan ehkäistä sekä saadaan vähennettyä perheiden riippuvuutta toissijaisista tukimuodoista.

Lasten päivähoidon järjestämisen lähtökohtana tulisi olla lasten etu. Useat lapsen kehitystä

koskevat tutkimukset todistavat, että persoonallisuuden kasvulle olisi parasta, että lapsi saisi elää kolme ensimmäistä vuottaan kotona vanhempien hoidossa. Lasten mielenterveyden häiriöillä on todettu yhteys liian varhain aloitettuun ja toisaalta etenkin henkilöstöpulan vuoksi heikokotasoiseen päiväkotihoidon. Lastenlääkärit ovat toistuvasti muistuttaneet kotihoidon vähentävän pienten lasten infektio- ja tautiriskiä. Alle 3-vuotiaiden lasten sairastavuus on selkeästi suurempi kunnallisessa päivähoidossa kotihoidon verrattuna. Lasten sairauspäivien lukumäärä on suurryhmässä keskimäärin sata päivää vuodessa. Yksinomaan korvatulehdusten hoito maksaa yhteiskunnalle vuosittain yli 100 miljoonaa euroa. Kotihoito on nykyistä tehokkaamman tukemisen arvoinen hoitomuoto lapsen kasvun ja kehityksen kannalta, mutta myös yhteiskunnallisesti julkisen talouden ja työn jakamisen kannalta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että

lakiehdotukset hyväksytään muutoin valtiokunnan mietinnön mukaisina, paitsi 1. lakiehdotuksen 4 § muutettuna seuraavasti:

4 §

Hoitoraha

Kotihoidon tuen hoitoraha on perheen yhdestä alle kolmivuotiaasta lapsesta 327,28 euroa ja kustakin seuraavasta alle kolmivuotiaasta lapsesta 84,09 euroa sekä kustakin muusta lapsesta 50,46 euroa kalenterikuukaudessa.

(3 mom. kuten StVM)

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2004

Leena Rauhala /kd
Sirpa Asko-Seljavaara /kok

Eero Akaan-Penttilä /kok
Raija Vahasalo /kok